

лому не відповідають вимогам життя.

Тому в чинне законодавство необхідно внести зміни та доповнення, щоб при здійсненні пенсійної реформи питання про пенсійне забезпечення за вислугу років було вирішене з урахуванням диференційованого підходу до виплати пенсій у відповідності з попередньою заробітною платою і тривалістю спеціального трудового стажу роботи на належному рівні.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Андрій В. До питання про трудовий стаж у пенсійному забезпеченні. // Право України. -1997. -№ 8. -С.57-60.
2. Сташків Б. Загальна характеристика юридичних фактів у пенсійному забезпеченні // Право України. -1998. -№ 1. -С.115-117.
3. Рибаківа І.І. Установлення фактів, існуючих юридического значення для пенсійного забезпечення: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 /Моск. гос. ун-т. -М., 1972. -25 с.
4. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР. -М.: Юрид. лит., 1987. -352 с.
5. Александров Н.Г. Советское трудовое право. -М.: Юрид. лит., 1950. -359 с.
6. Захаров М.Л. Азбука социального обеспечения. -М.: "Знания", 1987. -207 с.
7. Бодерскова Н.М. Трудовой стаж рабочих и служащих. -М.: Юрид. лит., 1975. -304 с.
8. Гинцбург Л.Я. Трудовой стаж рабочих и служащих. -М.: АН СССР, 1958. -203 с.
9. Тарасова В.А. Юридические факты в области пенсионного обеспечения. -М.: АН СССР, 1958. -203 с.

10. Погорелова С. Рекомендації щодо призначення пенсії державним службовцям // Вісник пенсійного фонду України. -2003. -№ 5. -С.36-37.

11. Закон України "Про пенсійне забезпечення" від 05.11.1991 р., № 1788 // ВВР України. -1992. -№ 3. -Ст.10.

12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження нормативних актів з питань призначення пенсії за вислугу років працівникам авіації і льотно-випробувального складу" від 21.07.1992 р., № 418 // Зібрання постанов Уряду України. -1992. -№ 9. -Ст.209.

13. Закон України "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ" від 09.04.2000 р., № 2262 // ВВР України. -1992. -№ 29. -Ст.399.

14. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників" від 14.06.2000 р., № 963 // Офіційний вісник України. -2000. -№ 24. -Ст.1015.

15. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" від 01.12.1998 р., № 284 // ВВР України. -1999 р. -№ 2. -Ст.20 (із змінами та доповненнями).

16. Постанова Кабінету Міністрів України «Перелік посад артистів театральних-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів, які мають право на пенсію за вислугу років незалежно від віку» від 12.10.1993 р., № 583 // Зібрання постанов Уряду України. -1992. -№ 11. -Ст.271.

17. Закон України "Про державну службу" від 04.02.2002 р. // ВВР України. -1993. -№ 52. -Ст.490 (із змінами та доповненнями).

Надійшла до редколегії 11.01.2005

#### КОЛЕСНИК-ОМЕЛЬЧЕНКО Т.В. РОЛЬ ТРУДОВОГО СТАЖА ДЛЯ НАЗНАЧЕННЯ ПЕНСІИ ЗА ВИСЛУГУ ЛЕТ

Исследованы практические и теоретические вопросы, связанные с условиями назначения пенсии за выслугу лет определенными категориями работников.

\*\*\*

KOLESNIK-OMEL'CHENKO T.V. ROLE SENIORITY FOR ASSIGNMENT OF A LONG-SERVICE PENSION  
The practical and theoretical questions connected to conditions of assignment of a long-service pension by certain categories of workers are investigated.



**К.Ю. МЕЛЬНИК**

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 341.231.4:316.344.5

## ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАСЛІДОК ВОЛОДІННЯ СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОВИМ СТАТУСОМ

Розглянуто теоретичні й практичні аспекти обмеження прав і свобод спеціальних суб'єктів права.

Загальновізнаним в юридичній науці є розуміння правового статусу як юридичного вираження і закріплення

фактичного положення особистості в державі. Щодо ж визначення структурних елементів цього правового явища, серед вчених немає такої однозначності. Традиційно, до структури правового статусу особистості включають сукупність її прав та обов'язків, що встановлені державою та закріплені в законах. В такому ракурсі це правове явище розглядають такі вчені, як: Б.Б. Камінський [1, с.23], П.О.Недбайло [2, с.12], М.С. Строгович [3, с.176], О.Ф. Черданцев [4, с.294], І.А. Ямпольська [5, с.159]. Так, О.Ф. Черданцев зазначає: "правовий статус (правове положення) громадян виражається в сукупності прав і обов'язків, характеризується широтою і реальністю прав і свобод, закріплених у конституціях і інших законах" [4, с.294].

За думкою М.В. Витрука, вирішуючи задачу показати всі соціально-юридичні якості особистості в їхній єдності, необхідно розкрити правове положення особистості в широкому плані, комплексно, не зводячи його до системи юридичних прав і обов'язків особистості, як суб'єкта права [6, с.45]. Ще далі у своїх міркуваннях пішов М.І. Матузов, який зазначав, що до правового статусу необхідно відносити "всє те, що так або інакше, з правової точки зору, визначає, гарантує, характеризує, оформлює положення громадян в державі" [7, с.87]. Керуючись даними положеннями, науковці будують різноманітні конструкції, в деяких з яких кількість елементів перевищує десять найменувань. Сам М.І. Матузов до елементів правового статусу особистості відносить: відповідні правові норми; правособ'єктність; загальні для усіх суб'єктивні права, свободи та обов'язки; законні інтереси; громадянство; юридичну відповідальність; правові принципи; правовідносини загального (статутного) характеру [8, с.59].

З огляду на обмежений обсяг статті і те, що її мета де-що в іншому, ми не будемо детально аналізувати міркування вчених, які відносять ті або інші властивості та якості особистості до її правового статусу, а лише зазначимо, що ми підтримуємо широкий підхід до визначення елементів правового статусу. Так, до елементів правового статусу особистості ми відносимо: права, свободи та обов'язки, які є центральним (стрижневим) елементом правового статусу; громадянство і правособ'єктність, що виступають у якості необхідних передумов власне самого правового статусу суб'єкта; юридичну відповідальність, яка встановлює міру покарання за порушення особою встановлених державою правил поведінки; гарантії соціально-правового захисту, як комплекс заходів, що забезпечують реалізацію й охорону юридичних прав, свобод та обов'язків особистості.

У юридичній літературі розрізняють загальний, спеціальний і індивідуальний правові статуси, але в реальному житті вони не виступають самостійно. І, як цілком правильно зазначив М.В. Витрук, загальний, спеціальний і індивідуальний правові статуси співвідносяться як загальне, особливе й одиничне, знаходяться в нерозривному зв'язку і взаємодії [9, с.190]. З приводу визначення загального правового статусу В.О. Кучинський пише: "Права й обов'язки, які відносяться до всіх громадян, тобто носять загальний характер, повинні у своїй сукупності розглядатися як загальний правовий статус громадянина" [10, с.30]. М.І. Матузов та О.В. Малько вважають, що "він визначається передусім Конституцією і не залежить від

різноманітних поточних обставин (переміщення по службі, сімейного положення, посади, виконуваних функцій), являється єдиним та однаковим для всіх, характеризується відносною статичністю, узагальненістю" [11, с.236]. Отже, ядро загального правового статусу особистості складають конституційні права, свободи й обов'язки, які є фундаментом для спеціального й індивідуального правових статусів. Загальний правовий статус встановлює початкову рівність правових можливостей будь-якого громадянина, тобто має поширення на усіх без винятку членів суспільства та держави в однаковій мірі.

Спеціальний правовий статус диференціює громадян як суб'єктів права. Його існування пов'язано з певним спеціальним суб'єктом. Для спеціального статусу характерна наявність спеціальних прав та обов'язків. Так, О.Ф. Скакун під спеціальним статусом розуміє статус особи як представника тієї чи іншої соціальної групи, відокремленої за певним юридико-значущим началом (родом діяльності, віком та ін.), який надлений відповідно до законів та інших нормативних актів спеціальними, додатковими правами і обов'язками, обумовленими особливостями становища особи і потребами її функціональної спеціальної активності (студент, пенсіонер, військовослужбовець, посадова особа та ін.) [12, с.381]. У зв'язку з цим, необхідно зазначити, що наявність в статусі спеціальних прав і обов'язків може у звітній мірі обмежувати загальні права і обов'язки осіб-носіїв цього спеціального статусу.

Термін "обмеження" в словнику сучасної української мови означає: "правило, настанова, що обмежує чийнебудь права, дії тощо" [13, с.643]. Укладачі російсько-українського словника термінів по теорії держави та права визначили юридичні обмеження як "законом встановлені вилучення з правового статусу громадянина в силу певних обставин. Вони ущемляють свободу й інтереси особистості, проте завжди носять превентивний характер, остерігають від можливих несприятливих наслідків як суб'єктів, щодо яких діють обмеження, так і інших осіб" [14, с.83]. В.І. Гойман під обмеженням права (свободи) розуміє здійснюване у відповідності з передбаченими законом підставами і у встановленому порядку звуження його обсягу [15, с.26-27]. М.А. Нагорна під обмеженням прав людини розуміє зміну змісту або обсягу дії норми права [16, с.36]. На думку М.Н. Козюка, правове обмеження слід розуміти як таке відхилення від правової рівності, коли звужується обсяг прав і свобод або розширюється коло обов'язків [17, с.52]. С.С. Алексєєв пов'язує правові обмеження із звуженням дозволів і встановленням заборон і вважає, що "обмеження – це питання не про засоби, а про обсяг регулювання, про межі прав, які особа має, котрі характеризують результат юридичного регулювання" [18, с.67].

О.В. Малько найбільш ґрунтовно, з нашої точки зору, дослідив природу й сутність правового обмеження, роблячи основний акцент на правовому обмеженні (стримуванні) протиправного діяння. За його точкою зору, правове обмеження це: "правове стримування протизаконного діяння, що створює умови для задоволення інтересів контрагентів і суспільних інтересів в охороні і захисті; це встановлені в праві границі, у межах яких суб'єкти повинні діяти; це виключення відповідних можливостей в діяльності осіб" [19, с.59]. Характерним для здійснення пра-

вових обмежень, на його думку, є зв'язок із несприятливими умовами для здійснення власних інтересів суб'єкта, оскільки спрямовані на їх стримування й у той же час на задоволення інтересів протилежної сторони у правовідносинах і суспільних інтересів в охороні і захисті. Правові обмеження інформують про зменшення обсягу можливостей, свободи і, як наслідок, прав особистості, що проявляється за допомогою обов'язків, заборон, покарань, призупинень тощо, "що зводять розмаїтість у поведженні суб'єктів до певного "граничного" стану". Вони спрямовані на захист суспільних відносин і виконують охоронну функцію, виражають собою негативну правову мотивацію, припускають зниження негативної активності [19, с.60].

Міжнародними та національними нормативно-правовими актами закріплені певні вимоги щодо застосування обмежень. Так, ч.2 ст.29 Загальної декларації прав людини закріплює, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

Приблизно такі ж вимоги до встановлення обмежень містять й інші основні міжнародно-правові акти в галузі забезпечення та захисту прав людини. Так, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права в ст.4 закріплює можливість держав встановлювати тільки такі обмеження прав, які визначаються законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з природою зазначених прав, і виключно з метою сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права закріплює можливість обмеження певних прав тільки законом і якщо це обумовлено необхідністю охорони державної або суспільної безпеки, громадського порядку, здоров'я, моральності населення, прав та свобод інших осіб (п.3 ст.12, п.3 ст.18, п.3 ст.19, ст.21, п.2 ст.22). Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року передбачає можливість обмеження певних прав людини з аналогічних підстав. Крім того, ст.18 Конвенції гласить: "Обмеження, які дозволяються цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, можуть застосовуватися тільки з тією метою, для якої вони передбачені". А ст.17 закріплює таке положення: "Ніщо в цій Конвенції не може тлумачитися як таке, що надає будь-якій державі, групі або особі будь-яке право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, що викладені в цій Конвенції, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж передбачено в Конвенції".

Аналізуючи зміст ст.ст.29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 44 Конституції України, можна відмітити, що в Україні здійснення окремих прав може бути обмежене законом з метою забезпечення національної безпеки, громадського порядку, територіальної цілісності, суверенітету держави, економічного добробуту суспільства; охорони здоров'я населення; запобігання заворушенням та (або) злочинам; врятування життя людей та майна; затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочину; з'ясування істини під

час розслідування кримінальної справи; охорони моральності населення; захисту репутації людини; запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно; підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; захист прав і свобод інших людей. Ч.1 ст.64 Конституції України закріплює додаткову підставу для введення обмежень: "В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень". Слід зазначити, що аналогічна норма міститься і в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Необхідно відзначити, що існує ціла група прав, які ні в якому разі не повинні обмежуватися. Це так звані "абсолютні права", характерними ознаками яких є те, що, не будучи створені державою, вони не можуть бути нею обмежені і належать індивіду як такому. Абсолютне право відрізняється, крім того, тим, що надає своєму суб'єктові монополію можливість діяти у своїх інтересах. Абсолютні права характеризуються найбільшим ступенем свободи їх власника. Реалізація таких прав забезпечується встановленням законом обов'язком всіх інших осіб утримуватися від яких би то ні було дій, що перешкоджають вільному здійсненню цих прав [20, с.168]. Згідно ч.2 ст.64 Конституції України, ні за яких умов не може бути обмежено: право мати рівні конституційні права і свободи та бути рівними перед законом (ст. 24); право громадянина України не бути позбавленим громадянства і права змінити громадянство (ст.25); право на життя (ст.27); право кожного на повагу до його гідності (ст.28); право на свободу та особисту недоторканність (ст.29); право на звернення (ст.40); право на житло (ст.47); право на шлюб на основі вільної згоди жінки і чоловіка (ст.51); спеціальні права дітей (ст.52); право на судовий захист прав і свобод (ст.55); право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст.56); право знати свої права і обов'язки (ст.57); право не відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення (ст.58); право на правову допомогу (ст.59); право і обов'язок не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (ст.60); право не бути двічі притягненим до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ст.61); право не доводити свою невинуватість у вчиненні злочину (ст.62); право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (ст.63).

Отже, як міжнародно-правові акти, так і Конституція України, закріплюючи можливість застосування обмежень, встановлюють певні їх межі. Як можна побачити, межі можливих обмежень в них встановлені у вигляді цілей, в рамках яких обмеження прав є правомірними. Загальними для всіх суб'єктів права цілями правових обмежень є забезпечення належного захисту прав і свобод інших осіб та нормальний розвиток і функціонування суспільства і держави.

Таким чином, під правовими обмеженнями слід розу-

міти встановлене законом певне звуження змісту окремих прав та свобод або повна заборона їх використання з метою забезпечення належного захисту прав і свобод інших осіб та нормального розвитку і функціонування суспільства і держави.

Разом із відзначенням корисності та доцільності запровадження обмежень певних прав людини і громадянина задля досягнення вищевказаних цілей, слід наголосити на необхідності дотримання і забезпечення законності й обґрунтованості їх введення, а також дотримання принципу домірності. Як цілком правильно вважає Р.А. Міллерсон, "можливість обмеження основних прав і свобод особистості з міркувань забезпечення інтересів суспільства в цілому або прав і свобод інших осіб завжди таїть у собі загрозу, якщо навіть не зловживає, то у всякому разі прийняття нерозумірних суспільному інтересу, що охороняється, обмежувальних мір" [21, с.86]. В свою чергу Г. Спенсер стверджував, що обмеження повинні бути обов'язкові, але вони повинні мати свої границі, далі яких законодавець не має права втручатися в життя й діяльність індивідів: "Навіть у самій скромній формі будь-яка пропозиція втручання в діяльність громадян, якщо тільки це робиться не з метою огороження їхніх взаємних обмежень, є пропозиція поліпшити існування шляхом порушення основних умов життя" [22, с.482].

Особливу групу обмежень складають обмеження, пов'язані із перебуванням на службі в органах внутрішніх справ. Ці обмеження не що інше, як результат накладення спеціального статусу працівника органів внутрішніх справ на його ж загальний статус, але вже як громадянина і, як наслідок, являє собою відоме обмеження конституційних прав і свобод працівника.

Слід зазначити, що правові обмеження для працівників органів внутрішніх справ обумовлені специфікою виконуваних ними державних функцій і службових повноважень. Головна мета правових обмежень полягає у забезпеченні ефективного функціонування органів та підрозділів внутрішніх справ, у встановленні правових перепон можливому зловживанню владою або службовим становищем працівниками цього правоохоронного органу.

Можливість обмеження прав і свобод працівників органів внутрішніх справ знайшли своє відображення в міжнародних документах. Так, п.2 ст.22 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права містить припис, що дана стаття не перешкоджає введенню законних обмежень для користування правом кожної людини на свободу асоціацій з іншими, включаючи право створювати профспілки і вступати до них для осіб, що входять до складу збройних сил і поліції. Аналогічну норму містить і Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року (п.2 ст.11), додаючи до військовослужбовців і поліцейських ще і осіб, які входять до складу органів державного управління.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права теж припускає обмеження прав осіб, які входять до складу збройних сил, поліції або адміністрації держави. Так, ст.8 Пакту встановлює, що закріплення права кожної людини на створення професійних спілок та вступу до них, а також права на страйк не перешкоджає введенню законних обмежень користування цими правами для осіб, які входять до складу збройних сил, поліції

або адміністрації держави. Конвенція МОП про свободу асоціацій та захист права на організацію № 87 (ст.9) встановлює, що національне законодавство має право самостійно визначати в якій мірі застосовувати до збройних сил та поліції гарантії прав громадян, що передбачені цією Конвенцією.

Вищезазначені положення підтримуються та відповідно обґрунтовуються вченими, у зв'язку з чим цікавою є думка М. Артамонова, який зазначав, що подібні обмеження неминучі і в них немає нічого предосудливого. Важливо лише те, щоб вони, по-перше, були встановлені законом та не призвели до заперечення відповідних прав; по-друге, застосовувались до усієї категорії осіб, на яких вони поширюються без будь-якої дискримінації; і, по-третє, не суперечили зобов'язанням, які держава взяла на себе за міжнародними угодами [23, с.46].

Отже, норми міжнародного права, допускаючи потенційну можливість обмеження прав і свобод працівників органів внутрішніх справ, не дають повного переліку прав і свобод, які можуть бути обмежені, а покладають прийняття конкретного рішення по даному питанню на розсуд національного законодавства.

Конституція України, закріплюючи саму можливість обмеження прав і свобод громадян, не містить прямих вказівок на порядок і межі обмежень прав і свобод працівників органів внутрішніх справ. Конкретизацію і детальне закріплення ці питання одержали у поточному законодавстві. Так, ст.16 Закону України "Про державну службу" має назву "Обмеження, пов'язані з проходженням державної служби" та встановлює заборону вчиняти дії передбачені статтями 1 і 5 Закону України "Про боротьбу з корупцією"; заборону брати участь у страйках та вчиняти інші дії, що перешкоджають нормальному функціонуванню державного органу. До того ж зазначається, що інші обмеження, пов'язані з проходженням державної служби окремими категоріями державних службовців, встановлюються виключно законодавчими актами України.

Наведені обмеження поширюються повною мірою і на працівників органів внутрішніх справ, які проходять державну службу і здійснюють свою діяльність від імені держави. В нормативно-правових актах, що регулюють діяльність органів внутрішніх справ, обсяг і зміст правових обмежень, які власне встановлено для цієї категорії працівників, визначається не так однозначно, оскільки в жодному не існує окремої статті з відповідною назвою та переліком обмежень для даної категорії працюючих.

Аналізуючи спеціальне законодавство, можна виділити наступні заборони, які безпосередньо встановлені для осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, а саме: займатися будь-якими видами підприємницької діяльності, крім наукової, викладацької, творчої діяльності та медичної практики, а також організувати страйки та брати у них участь. Вони не можуть бути членами політичних партій, рухів та інших громадських об'єднань, що мають політичну мету. Забороняється сумісництво за окремими видами трудової діяльності працівникам окремих підрозділів, які визначаються Міністром внутрішніх справ України.

Необхідно відмітити, що відносно введення обмежень прав і свобод працівників органів внутрішніх справ пору-

щується одна з головних вимог міжнародно-правових актів, Конституції України та навіть Закону України "Про державну службу", а саме будь-яке обмеження прав чи свобод особистості повинно бути встановлено законом. Так, сьогодні багато відомчих нормативно-правових актів встановлює певні обмеження прав і свобод цієї категорії працюючих. Наприклад, Положенням про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України встановлено, що особам рядового і начальницького складу забороняється займатися будь-якими видами підприємницької діяльності, а також організовувати страйки та брати у них участь (п.15); особи рядового і начальницького складу зобов'язані проходити службу там, де це викликано інтересами служби і обумовлено наказами прямих начальників (п.21).

Таким чином, беручи до уваги вище зазначене та з огляду на певну застарілість Закону України "Про міліцію" та Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України, які приймалися задовго до прийняття Конституції України, необхідно провести роботу по розробці нового, адекватного реаліям сьогодення законодавчого акту, який би комплексно регулював відносини в сфері проходження служби працівниками органів внутрішніх справ. В межах даного законодавчого акту доцільно передбачити статтю з назвою "Обмеження, пов'язані з проходженням служби в органах внутрішніх справ", яка б включила в себе повний перелік обмежень прав і свобод даної категорії працюючих.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Каминский Б.Б. Индивидуальный правовой статус личности. Дисс. ... канд. юрид. наук. -Свердловск, 1986.
2. Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм. -М.: Госюриздат, 1960. -511 с.
3. Строгович М.С. Основные вопросы советской социалистической законности. -М.: Наука, 1966. -189 с.
4. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: Учебник. -М.: Юрайт, 2000. -432 с.
5. Ямпольская Ц.А. О субъективных правах советских граждан и их гарантиях // Вопросы советского государственного права. -М.: Изд-во АН СССР, 1959. -С.159-166.
6. Витрук Н.В. Проблемы теории правового положения личности в развитом социалистическом обществе: Дисс... докт. юрид. наук. -М., 1979.
7. Матузов Н.И. Юридические обязанности и ответст-

венность как элементы правового статуса личности // Конституция СССР и правовое положение личности. -М.: Ин-т государства и права, 1979.

8. Матузов Н.И. Правовая система и личность. -Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1987. -293 с.
9. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. -М.: Наука, 1979. -229 с.
10. Кучинский В.А. Личность, свобода, право. -М.: Юрид. лит., 1978. -207 с.
11. Теория государства и права /Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. -М.: Юрист, 1997. -742 с.
12. Скакун О.Ф. Теория государства и права. -Х.: Консум, 2000. -704 с.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. -К. Ірпінь: ВТФ "Перун", 2002. -1440 с.
14. Русско-украинский словарь терминов по теории государства и права /Под ред. Н.И. Панова. -Х.: Укр. юрид. академия, 1993. -164 с.
15. Гойман В.І. Принципы, пределы, основания ограничения прав и свобод человека по российскому законодательству и международному праву. // Государство и право. -1998. -№ 7. -С.26-27.
16. Нагорна М.А. Принципы, пределы, основания ограничения прав и свобод человека по российскому законодательству и международному праву. // Там же. -С.36-37.
17. Козюк М.Н. Принципы, пределы, основания ограничения прав и свобод человека по российскому законодательству и международному праву. // Государство и право. -1998. -№ 8. -С.52-53.
18. Алексеев С.С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве. -М.: Юрид. лит., 1989. -286 с.
19. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве: Теоретико-информационный аспект. -Саратов, 1994.
20. Гасанов К.К., Стремоухов А.В. Абсолютные права человека и ограничения прав // Известия высших учебных заведений: Правоведение. -2004. -№ 1. -С.164-173.
21. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. -М., 1991.
22. Антология мировой правовой мысли: В 5-ти т. -Т.3. Европа. Америка: XVII-XX вв. -М., 1999.
23. Артамонов Н. Гражданские права военного человека // Человек и закон. -1992. -№ 2. -С.43-48.

*Надійшла до редколегії 28.04.2005*

МЕЛЬНИК К.Ю. ОГРАНИЧЕНИЕ ПРАВ ЛИЧНОСТИ КАК СЛЕДСТВИЕ ВЛАДЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫМ ПРАВОВЫМ СТАТУСОМ  
Рассмотрены теоретические и практические аспекты ограничения прав и свобод специальных субъектов права.

\*\*\*

MEL'NIK K.YU. RESTRICTION OF PERSON RIGHTS AS CONSEQUENCE OF POSSESSION BY THE SPECIAL LEGAL STATUS  
The theoretical and practical aspects concerning the restriction of rights and restraint of the special subjects of law are considered.

**“ПРАВО І БЕЗПЕКА”** – фаховий журнал правоохоронця